

”Ta det bästa till Skaraborg”
Delrapport 1
Friska barn i Skaraborg
- övervikt och fetma bland barn går att
förebygga

Inledning

Denna delrapport beskriver det arbete som hittills genomförts för att minska övervikt och fetma bland barn och unga i Skaraborg. Arbetet utgår från rapporten *Hur ska vi utveckla det hälsofrämjande och förebyggande arbetet riktat till barn och unga för att förhindra övervikt och fetma?* som togs fram i starten av uppdraget.

Delrapporten är också framåtsyftande och pekar på de åtgärder och utmaningar vi ser kommer att behövas i det framtida arbetet.

Bakgrund

Idag är andelen barn och unga som har övervikt eller fetma i Sverige fler än någonsin tidigare. Övervikt och fetma påverkar både den fysiska och mentala hälsa negativt. En sammanställning från centrala barnhälsovården i Skaraborg visar att år 2017 hade 16 % av de 4-åriga flickorna och 10 % av pojkarna övervikt eller fetma.

Det är viktigt att denna fråga belyses ur olika synvinklar, både främjande, förebyggande, medicinskt, socialt och ekonomiskt jämlikt. Övervikt och fetma är ett samhällsproblem som är komplext och därför krävs insatser från olika arenor i samhället.

Enligt folkhälsomyndigheten har nära hälften av alla svenskar idag fetma eller övervikt. Mellan 2004 och 2013 har andelen personer med fetma ökat från 11 procent till 14 procent. Detta framkommer i den nationella folkhälsoenkäten, *Hälsa på lika villkor*.

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) visar att etablerad fetma är svår att behandla och de menar därför att *"effektiva åtgärder är synnerligen angelägna"*. SBU pekar på att insatser i skolan är viktiga. Att informera och ge förutsättningar för goda kostvanor och främja fysisk aktivitet är angelägna uppgifter för kommunerna och landstingen. Inte minst gäller det miljöer där barn och ungdomar befinner sig.

Redan tidigt uppstår skillnader mellan flickors och pojkars levnadsvanor. Dessa skillnader kvarstår sedan i vuxen ålder. De ser också att barns levnadsvanor försämras redan under tonåren och fortsätter att försämras i vuxen ålder. Dessutom kan man tydligt se att det finns stora sociala skillnader i levnadsvanor bland unga. (Statens folkhälsomyndighet, *Barn och unga 2013 – utveckling av faktorer som påverkar hälsan och genomförda åtgärder*).

Genomförda åtgärder och resultat

Grunden till detta arbete lades genom en kartläggning. I kartläggningen tog vi reda på hur arbetet med att förebygga övervikt och fetma bland barn och unga genomförs idag i Skaraborg. Vi tittade även på hur arbetet kunde utvecklas framåt. Detta gjordes genom en workshop och intervjuer med nyckelpersoner från både regionen och kommunerna. Det vi kom fram till skrev vi ned i rapporten *Hur ska vi utveckla det hälsofrämjande och förebyggande arbetet riktat till barn och unga för att förhindra övervikt och fetma?*

De förslag till åtgärder som kom fram i rapporten var:

- Politiska beslut med klara riktlinjer för samtliga parter i syfte att lägga grund för gemensamma, samordnade insatser.
- Höja kunskapsnivån hos professionen när det gäller fakta och bemötande.

- Bygga nätverk för att utbyta erfarenheter och skapa kontaktytor mellan olika professioner.
- Kommunicera värderingar och fakta kring övervikt, fetma och vikten av samhälleliga insatser till både professionen, politik, ideella organisationer och allmänhet. Detta för att främja hälsa och avdramatisera synen på sjukdomen fetma.

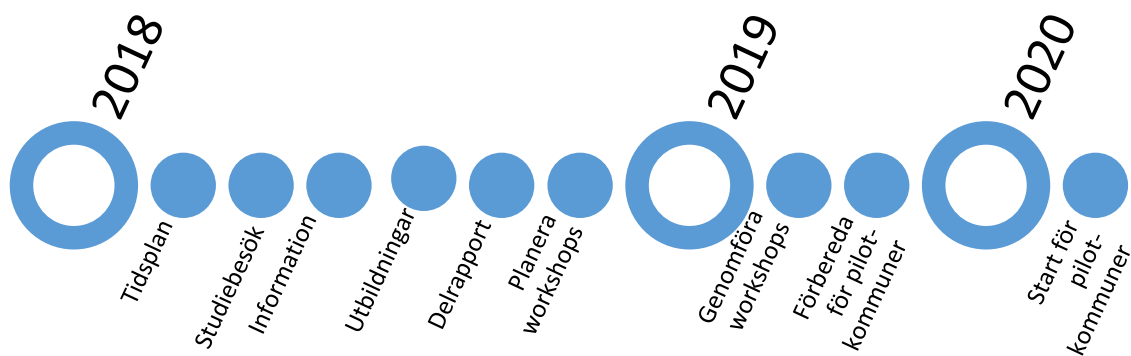
För att kunna förverkliga dessa punkter krävs att det finns en tvärssektoriell arbetsgrupp med mandat.

Beslut att arbeta enligt dessa förslag togs den 18 maj 2017.

Utdrag ur minnesanteckningar från *Politisk styrgrupp för samverkan i folkhälsofrågor den 18 maj 2017*:

”Styrgruppen ställer sig bakom fortsatt arbete med övervikt och fetma bland barn och ungdomar enligt modellen för samverkan mellan hälso- och sjukvårdsnämnden och Kommunalförbundet. Hälso- och sjukvårdsnämnden har tidigare avsatt resurser för stöd av fortsatt arbete. Det är viktigt med en bred förankring i kommunerna om arbetet. Strategigruppen får i uppdrag att fortsätta arbetet utifrån modellen för samverkan.”

Tidsplan för arbetet att minska barnfetma i Skaraborg 2018-2020 (se nedan)

Referensgrupp

Det har bildats en referensgrupp i arbetet med att förebygga övervikt och fetma bland barn och unga i Skaraborg för att samordna och utveckla arbetet. Detta i linje med våra föreslagna åtgärder. Gruppen bidrar med kunskap, kommunikationskanaler och legitimitet. I referensgruppen ingår representanter från centrala barnhälsovården, högskolan i Skövde, Skaraborgs sjukhus, avdelning folkhälsa/ skaraborgsenheten, Skaraborgs kommunalförbund, elevhälsa.

En arbetsgrupp har bildats ur referensgruppen för att samordna arbetet.

Statliga folkhälsomyndigheten har visat intresse för arbetet och deltagit i ett referensgruppsmöte för att ge oss information och ta del av det vi gör.

Omvärldsbevakning

En delegation från Skaraborg åkte på konferensen *Healthy kids of Seinäjoki* till finska Seinäjoki. I Seinäjoki har de arbetet i flera år med att förebygga och minska barnfetma. Arbetet med denna fråga har involverat många aktörer i samhället. På konferensen fick vi också en internationell utblick. Vi fick

ta del av hur WHO och andra länder arbetar med att minska och förebygga barnfetma. Besöket gav oss även ett viktigt nätverk och massor med inspiration till framtida arbete. Denna konferens gav oss en oerhört värdefull grund för vårt arbete i Skaraborg.

Exempel på ny kunskap och kontakter vi fick i Seinäjoki som vi använt i vårt arbete är:

- WHO: s modell Echo-zone.
- Barnkonventionen som grund.
- Vikten av långsiktighet, uthållighet och strategiskt arbete.
- Samhällsbaserat brett arbete med många aktörer från mödrahälsovård till näringslivet.
- Kontakt med Generation Pep, Folkhälsomyndigheten, forskare på Uppsala universitet.
- De lyfte vikten av rörelse under hela dagen och vikten av bra mat.
- Det är möjligt!

Kontakt med Generation Pep och Folkhälsomyndigheten har utvecklats och stärkts efter resan. Arbetsgruppen har även tagit kontakt med stiftelsen En frisk generation för att ta del av deras arbete. En kontinuerlig dialog pågår med högskolan i Skövde, Göteborgs regionen samt regionalutveckling för att ta del av den senaste forskningen och utforska möjligheter till framtida samverkan.

Kommunikation

Vi har kommunicerat ut vad som görs för att förebygga och minska barnfetma i Skaraborg. Ett informationsbrev har skickats ut till samtliga kommuner i Skaraborg med information om vårt pågående arbete. Alla de åtgärder som har genomförts har vi marknadsfört via lokal media i Skaraborg.

För att ge arbetet en viktig hälsofrämjande inramning har vi gett det namnet:

Friska barn i Skaraborg – övervikt och fetma bland barn går att förebygga

Utbildningsdagar

Två utbildningsdagar har genomförts, den ena i Lidköping och den andra i Skövde. Syftet med dessa dagar var att höja kunskapsnivån hos professionen när det gäller både ny fakta och bemötande. Utbildningsdagarna var en början till att bygga nätverk, utbyta erfarenheter och skapa kontaktytor mellan olika professioner, samt att kommunicera värderingar kring övervikt och fetma hos barn och unga. Behov av ny kunskap när det gäller både ny fakta och bemötande framkom i kartläggningen.

Med utbildningsdagarna ville vi också marknadsföra konceptet *Friska barn i Skaraborg*, ge inspiration och skapa en känsla av att det är möjligt att förebygga barnfetma om vi jobbar tillsammans.

Flera av deltagarna i referensgruppen föreläste på utbildningsdagarna.

Innehållet på utbildningsdagarna speglade det vi fick med oss från Seinäjoki. Exempelvis föreläste Generation Pep och en föreläsning handlade om hur Seinäjoki arbetade.

Planerade åtgärder

Lokala workshops

Arbetsgruppen kommer att planera och ta fram ett underlag för att genomföra workshops. Därefter kommer gruppen att erbjuda kommunerna i Skaraborg att vara med i dessa. Fyra kommuner kommer kunna ta del av detta under våren 2019. Syftet är att stärka samverkan mellan lokala aktörer, ge inspiration och kunskap samt bygga en plattform för det framtida lokala arbetet med att skapa *Friska barn i Skaraborg*.

Pilotkommun/pilotkommuner

Arbetsgruppen ska planera och dra upp riktlinjer för arbetet med pilotkommuner utifrån lokala workshops och erfarenhetsutbyte med Seinäjoki och andra kommuner som arbetar med bred samhällsintervention. Högskolan i Skövde är involverade i detta arbete och har för avsikt att följa pilotkommunerna med en forskningsdel. Arbetsgruppen ska utforska vilka möjligheter det finns att finansiera arbetet med att förebygga barnfetma i de framtida pilotkommunerna.

Därefter kommer ett erbjudande att gå ut till kommunerna i Skaraborg om att bli pilotkommun.

Under 2020 ska arbetet starta med att stärka och utveckla det förebyggande arbetet för att förhindra barnfetma i de utvalda kommunerna.

Förankring och dialog

Arbetet ska förankras genom dialog med olika aktörer som exempelvis: Närhälsan, Tandvården, Mödrahälsovården, enheten för data och analys på regional utveckling och civillsamhället. Forum för dialogen ska vara referensgruppsmöten.

Förbättringsområden

Tillförlitliga mätetal

Att få tillgång till tillförlitliga mätetal som kan följas över tid och en professionell analys av dem är grundläggande för att kunna följa utvecklingen av övervikt och fetma bland barn och unga. Detta är viktigt för att skapa tillit och trovärdighet bland både allmänhet och profession.

Jämlik vård

Tidigare statistik visar att fler pojkar än flickor får remiss till fetmaenheten på barnmedicinska kliniken på Skaraborgssjukhus. Detta trots att fler flickor än pojkar drabbas av fetma. Det innebär att pojkar i större utsträckning får tillgång till specialistsjukvård.

Detta område behöver analyseras noggrannare och åtgärder behöver tas fram för att motverka denna utveckling.

Diskussion

När vi arbetat med detta område har vi möts av en enorm kraft och vilja bland personal i kommuner och regionen att utveckla och stärka detta arbete. En framgångsfaktor i arbetet har varit att ha rapporten "*Hur ska vi utveckla det hälsofrämjande och förebyggande arbetet riktat till barn och unga för att förhindra övervikt och fetma?*" och de framtagna åtgärds punkterna som en grund. Både för att driva arbetet framåt, men också att gå tillbaka till för att hålla fokus.

Detta arbete har stärkts av att det är på uppdrag av politiken samt att en tidsplan tagits fram. Det har medfört att vi kunnat driva arbetet i rätt riktning. Samverkan med kommunalförbundet i Skaraborg har inneburit att vi kunnat kommunicera genom deras uppbyggda chefsnätverk ute i kommunerna.

Att komma fram till namnet, *Friska barn i Skaraborg – övervikt och fetma bland barn går att förebygga*, har varit en process. Här har Seinäjokis arbete i Finland och vår fantastiska referensgrupp spelat en stor roll.

Vår studieresa till Seinäjoki gav mycket inspiration, nya kontakter och mycket kunskap, men framförallt fick vi med oss – att det är möjligt och att samlad kraft ger resultat. Det har också varit en stor tillgång att ha en referensgrupp med en bred kompetens med otroligt kunnande och engagemang.

För fortsatt effektivt arbete anser vi:

att det är viktigt att få tillgång till tillförlitlig statistik med analys.

att det fortsatt är ett långsiktigt prioriterat arbete.

att arbetet med *Friska barn i Skaraborg* har en flerårig budget.

att fortsätta med omvärldsbevakning för att få ny kunskap och inspiration.

- Vi ska ta det bästa till Skaraborg och paketera det på ett lättillgängligt sätt.